

ESTEETÖN LEIKKIPUISTO

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lepaa, rakennettu ympäristö

kevät 2020

Anne Märri

Rakennettu ympäristö
Lepaa

Tekijä	Anne Märri	Vuosi 2020
Työn nimi	Esteetön leikkipuisto	
Työn ohjaaja	Katja Virtanen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota tietoa esteettömyydestä ja esteettömyyden vaatimuksista yleisesti ja erityisesti leikkipuistojen näkökannalta. Tilaajana työllä oli Ylöjärven kaupunki. Ylöjärvellä on käynnissä peruskorjausohjelma, jonka tarkoitus on saattaa leikkipuistojen välineistö ja putoamisalustat voimassaolevien standardien mukaiseen kuntoon. Esteettömyyden vaatimusten kokoaminen yhteen auttaa ottamaan huomioon eri käyttäjäryhmiä niin, että mahdollisimman monet voivat nauttia leikistä entistä enemmän ja esteettömämmin.

Teoriaosuus sisältää tietoa esteettömyyttä koskevista laeista, standardeista, määritelmistä ja suosituksista, sekä leikkipuistojen eri alueista, rakenteista ja käyttäjäryhmistä esteettömyyden näkökannalta. Tässä työssä rajaan käyttäjäryhmät liikkumisesteisiin, näkövammaisiin ja allergisiin.

Toiminnallisessa osuudessa esitän yhdelle Ylöjärven kaupungissa sijaitsevalle lähitulevaisuudessa peruskorjattavalle leikkipuistolle mahdollisimman esteettömän luonnossuunnitelman, jota voidaan käyttää hyödyksi peruskorjaustoimenpiteitä suunniteltaessa.

Esteettömyys ja syrjimättömyys eivät toteudu itsestään. Esteettömyyden edistämisen esteinä onkin todettu olevan tietoon, taitoon ja asenteisiin liittyviä tekijöitä. Ne vaativat aktiivisia toimia koko yhteiskunnalta, vammaisten osallistamista ja vuoropuhelua eri toimijoiden kesken. Tuloksena saadaan kaikille toimiva elinympäristö.

Avainsanat Esteettömyys, leikkipuistot, käyttäjäryhmät, luonnossuunnitelma

Sivut 36 sivua, joista liitteitä 1 sivu

Degree Programme in Landscape Design and Construction
Lepaa

Author	Anne Märri	Year 2020
Subject	Accessible playground	
Supervisor	Katja Virtanen	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to gather information about accessibility and accessibility requirements in general and especially from the viewpoint of playgrounds. The work was commissioned by the City of Ylöjärvi. Ylöjärvi is undergoing a major renovation program to bring the playground equipment and fall platforms into line with current standards. Bringing accessibility requirements together helps to cater for different user groups so that as many people as possible can enjoy the game more and more easily.

The theory section contains information on accessibility standards, definitions and recommendations, as well as the various areas, structures and user groups of playgrounds from an accessibility perspective. In this work, user groups are limited to people with reduced mobility, visually impaired people and people with allergies.

In the functional section, a sketch plan is presented for one of the playgrounds to be renovated in near future in Ylöjärvi, which can be used as a basis for planning renovation measures.

Accessibility and non-discrimination do not come about by themselves. Indeed, barriers to the promotion of accessibility have been identified as factors related to knowledge, skills and attitudes. They call for active action by society, the inclusion of people with disabilities and dialogue between different actors. The result is a functioning living environment for all.

Keywords Accessibility, playgrounds, user groups, sketch plan.

Pages 36 pages including appendice 1 page

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ESTEETTÖMYYS.....	2
2.1	Esteettömyydestä yleisesti.....	2
2.2	Esteettömyyttä koskevat sopimukset, lait, ohjeet ja suositukset	3
2.3	Esteettömyyden katkeamaton ketju.....	5
2.3.1	Etukäteen saatava tieto kohteesta.....	6
2.3.3	Kohteessa toimiminen.....	6
3	LEIKKIPUISTON ALUEET	7
3.1	Sisäänkäynti.....	7
3.1.1	Kulkuväylät ja pinnat	9
3.1.2	Informatiivinen opaste	10
3.1.3	Valaistus.....	11
3.2	Luontoalue	11
3.3	Interaktiivinen alue	12
3.4	Perinteisen leikin alue	12
3.4.1	Keinut.....	13
3.4.2	Liukumäki.....	13
3.4.3	Kiipeilyteline	14
3.4.4	Leikkimökki ja -katos	14
3.5	Vauhdikkaan leikin alue	14
3.6	Vapaan leikin alue	15
3.7	Levähdysalue	15
4	KÄYTTÄJÄRYHMIEN ERTYISTARPEITA	16
4.1	Liikkumisesteiset	16
4.2	Näkövammaiset.....	17
4.3	Allergiset.....	18
5	ESTEETTÖMÄN LEIKKIPUISTON SUUNNITELMA - CASE RUUSINTIE	19
5.1	Sijainti ja nykytila.....	19
5.2	Suunnittelun tavoitteet.....	22
5.3	Leikkipuiston toiminta-alueet	22
5.3.1	Sisäänkäynti ja paikoitusalue.....	23
5.3.2	Perinteinen leikki	23
5.3.3	Interaktiivinen leikki	25
5.3.4	Vapaa ja vauhdikas leikki	25
5.3.5	Luontoalue.....	26
5.3.6	Levähdysalue	26
5.4	Leikkipuiston pintamateriaalit	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	30

Liitteet

Liite 1	Leikkipuiston luonnossuunnitelma
---------	----------------------------------

1 JOHDANTO

Lapsen oikeutta leikkiin kutsutaan joskus unohdetuksi oikeudeksi. Sitä voidaan sanoa myös uhatuksi oikeudeksi. Nyky-yhteiskunnassa aikuistumisen paineet ilmenevät lapsilla paljon aikaisemmin kuin olisi tarvetta. Lapsuuden lyhentyessä ja aikuistumisen paineissa leikitkin loppuvat aiemmin. Lasten elämän täyttävät nykyisin koulutyön ja ohjattujen harrastusten lisäksi paljon aikaa vievät mobiililaitteet. Leikki on kuitenkin erittäin tärkeä osa lasten elämää ja kehitystä. Leikistä saa iloa ja mielihyvää, se auttaa lapsia käsittelemään vaikeuksia, suruja ja haasteita. Lapsi siis oppii leikkimällä. Päivittäinen liikunta onkin lapselle yhtä tärkeää kuin riittävä uni ja terveellinen ravinto. Suositus lapsen päivittäiseksi liikunnaksi on kolme tuntia. Tämä koostuu parhaimmillaan kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta ja lisäksi erittäin vauhdikkaasta liikunnasta.

Silloin kun lapsella on jokin liikkumista estävä haitta tai vamma, hän joutuu helposti tyytymään paljon yksinkertaisempaan toimintaan kuin haluaisi. On tavallista, että vammaisen lapsi on leikkipuistossa pelkkä toimeton sivustakatsoja. Jokaisen lapsen tulisikin ehdottomasti saada tuntea olevansa aktiivinen toimija leikkipuistossa.

Esteettömään liikkumiseen liittyy myös yhteiskunnallisia tavoitteita tasavaroisuuden edistämisen ja itsenäisen selviytymisen tukemisen, ympäristön kestävä kehityksen ja kaikille sopivan elinympäristön suunnitteluperiaatteiden muodossa. Jos elinympäristön esteettömyyttä ajatellaan liian vaikeana tai kalliina toteuttaa, näkyvät kustannukset jälkikäteen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksissa. Rakennettaessa esteetöntä ympäristöä rakennetaan kaikille sopivaa ympäristöä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää esteettömyydelle ja esteettömälle leikkipuistoympäristölle asetettuja vaatimuksia ja suosituksia. Tilaajana työllä on Ylöjärven kaupunki. Ylöjärven kaupunki peruskorjaa vähitellen leikkipuistojaan ja esteettömyyden vaatimusten kokoaminen yhteen auttaa ottamaan huomioon eri käyttäjäryhmiä niin, että mahdollisimman monet voivat nauttia leikistä entistä enemmän ja esteettömämmin.

Teoriaosuus sisältää tietoa esteettömyyttä koskevista laeista, suosituksista, standardeista ja määritelmistä, leikkipuistojen eri alueista ja rakenteista esteettömyyden näkökannalta ja eri käyttäjäryhmien erityistarpeista. Tässä työssä rajaan käyttäjäryhmät liikkumisesteisiin, näkövammaisiin sekä allergisiin.

Työn toiminnallisen osuuden kohteeksi on valittu Ylöjärven Metsäkylässä sijaitseva Ruusintien leikkipuisto. Suunnittelun periaatteisiin kuuluvat esteettömyyden lisäksi toiminnallisuus ja turvallisuus. Leikkipuisto on

aidattu ja sen materiaalit ja värit on valittu helpottamaan kulkua ja välineiden hahmottamista. Leikkivälineiden ja kalusteiden valinnassa on otettu huomioon esteettömyyden vaatimukset. Tavoitteena on luoda selkeä ja esteettömyyden periaatteita toteuttava opinnäytetyö suunnitelmiseen Ylöjärven kaupungille, jota voidaan tulevaisuudessa käyttää hyödyksi suunniteltaessa peruskorjaustoimenpiteitä.

2 ESTEETTÖMYYS

Esteettömyys on käsitteenä hyvin laaja, eikä se rajoitu ainoastaan rakennetun ympäristön esteettömyyteen. Esteettömyys ei myöskään tarkoita vain fyysisen liikkumisen esteettömyyttä. Esteettömyys voi olla myös sosiaalista, taloudellista tai tiedonsaannin esteettömyyttä. Esteettömyys on ihmisoikeus, joka mahdollistaa ihmisen asumisen omassa kodissaan, sujuvan liikkumisen eri toimintaympäristössä sekä oikeuden itsenäiseen elämään ja osallisuuteen yhteisöissä. (Ahola, n.d.)

2.1 Esteettömyydestä yleisesti

Esteettömyys ottaa huomioon ihmisten moninaisuuden suunniteltaessa ja toteutettaessa esimerkiksi palveluja, välineitä ja erilaisia ympäristöjä. Esteettömyys antaa myös jokaiselle mahdollisuuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Invalidiliitto, n.d.a)

Esteettömyydellä voidaan tarkoittaa myös digitaalista ympäristöä. Digitaalisten palvelujen esteettömyydestä käytetään kuitenkin yleensä termiä saavutettavuus. (Vammaispalvelujen käsikirja, 2019) Saavutettavuuden esteestä puhutaan myös, kun sinänsä esteetön ja saavutettava palvelu onkin jostain syystä liian vaikea, monimutkainen tai kallis käytettäväksi (Ahola, n.d.)

Esteettömyyden kuuluu tukea vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että jokainen on samanarvoinen toisen kanssa sellaisena kuin on, ilman ehtoja. Esteettömyyden toteuttamisessa onkin siten kyse oikeasta ajattelutavasta ja asenteesta – ei niinkään erityisjärjestelyistä. (Vammaispalvelujen käsikirja, 2019)

Rakennetussa ympäristössä esteettömyys voi ilmetä monella eri tavalla. Se voi liittyä liikkumisen lisäksi ympäristön aistimiseen näkemällä, kuulemalla, haistamalla tai tuntemalla sekä kommunikaatioon ja sähköiseen viestintään. (Ahola, n.d.) Esteettömän ympäristön ei tule erotella ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Ympäristö on esteetön silloin, kun se on käyttäjälleen toimiva, miellyttävä, turvallinen ja looginen. Esteellisyyden poistamisessa tuleekin huomioida laajasti kunkin ryhmän

erityistarpeet, sillä ne voivat poiketa merkittävästikin toisistaan. (Invalidiliitto, n.d.a)

Usein on oletuksena, että esteettömyys tulisi huomattavasti kalliimmaksi kuin esteellisyys. Kun jo palvelun tai tilan suunnitteluvaiheessa otetaan huomioon esteettömyys, kustannuksia ei yleensä tule juuri enempää kuin esteellisissä ratkaisuisa. Esteettömäksi suunniteltu ja rakennettu ei myöskään tarvitse enää myöhemmin kalliita muutoksia tai lisäyksiä. (Ahola, n.d.) Tämä edistää osaltaan kestävästä kehitystä.

Tärkeää on myös huomioida, että esteettömyys palvelee myös vanhuksia ja pienten lasten kanssa kulkevia ja parantaa yleensä palvelun tai tilan laatua ja turvallisuutta. (Ahola, n.d.)

Leikkipuiston esteettömyyden olleessa kyseessä tulee ottaa huomioon, että taidoiltaan erilaiset lapset haluavat leikkiä yhdessä. On arvioitu, että n. 5 % lapsista on joku toimintaa rajoittava vamma. Heitä ei kuitenkaan tule erottaa omiin leikkeihinsä, vaan tarkoitus on, että kaikille tarjotaan mahdollisuus yhteiseen turvalliseen, riittävästi haasteita ja onnistumisen tunteita tarjoavaan toimintaan. (Junttila, 2014, s.118)

2.2 Esteettömyyttä koskevat sopimukset, lait, ohjeet ja suositukset

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) on hyväksynyt vuonna 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD). Yleissopimus sisältää 50 artiklaa. Suomi on ratifioinut yleissopimuksen vuonna 2016. Yleissopimuksen tavoitteena on sisällyttää vammaisuuden näkökohdat jokaiseen päätöksenteon vaiheeseen, aina suunnittelusta täytäntöönpanoon, että seurantaan ja arviointiin ja vammaisten yhdenvertaisuuden edistämiseen. Sopimuksessa kielletään kaikenlainen vammaisiin henkilöihin kohdistuva syrjintä, ja siinä korostetaan vammaisten henkilöiden subjektiivisia oikeuksia. Siinä ei anneta vammaisille mitään uusia ihmisoikeuksia, vaan siinä luetellaan jo olemassa olevien oikeuksien toteutuskeinoja vammaisten tilanteet huomioiden. (Kehitysvammaliitto, 2019) Taulukossa 1 on koottuna kaikki tässä luvussa esiintyvät sopimukset, lait, ohjeet ja suositukset.

Yleissopimuksen keskeisiä ajatuksia ovat yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, vammaisten henkilöiden osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan, sekä esteettömyys ja saavutettavuus. Sopimuksessa perusteina ovat sukupuolten välinen tasa-arvo, erilaisuuden kunnioittaminen, vammaisten henkilöiden hyväksyminen osana ihmisten moninaisuutta sekä vammaisten lasten oikeuksien kunnioittaminen. (Kehitysvammaliitto, 2019)

Yleissopimus korostaa myös kaikille sopivan suunnittelun (Design for All tai Universal Design) merkitystä tarkoittaen esimerkiksi ympäristöjen ja

palvelujen suunnittelua siten, että ne ovat helposti käytettäviä. Kaikille sopiva suunnittelu ei kuitenkaan poista yksittäisten vammaisryhmien oikeutta tarvitsemiinsa apuvälineisiin. (Invalidiliitto.n.d.b)

Sopimuksen 9. artiklassa, koskien esteettömyyttä ja saavutettavuutta, esteettömyys on vaatimus sille, että vammainen henkilö voi elää itsenäistä elämää ja osallistua sekä päästä liikkumaan rakennuksissa ja ulkoalueilla kuten muutkin. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016)

Sopimuksen 7. artiklassa koskien vammaisia lapsia varmistetaan ihmisoikeudet ja perusvapaudet täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016)

Perustuslain mukaan ihmiset ovat samanarvoisia lain edessä. Tätä yleistä yhdenvertaisuuslauseketta täydentää kielto syrjinnästä, jonka mukaan ketään ei saa ilman perustetta asettaa eri asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Suomen perustuslaki 731/ 1999 § 1,2.)

Yhdenvertaisuuslain vuodelta 2015 tehtävänä on lisätä tasa-arvoa, ennaltaehkäistä syrjintää ja parantaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.)

Vuoden 2017 hankintalaki määrää huomioimaan vammaiset henkilöt esteettömyyden osalta julkisissa hankinnoissa. YK:n vammaiskomitea kehottaa vammaissopimuksen esteettömyysartiklan 9 soveltamisesta, että esteettömyys julkisissa hankinnoissa on nähtävä vammaisten henkilöiden positiivisena erityiskohteluna. (Invalidiliitto, 2019, s.16)

Maankäyttö- ja rakennuslaki sääntelee varsin yleisesti rakennetun ympäristön esteettömyydestä. Sen mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että ”rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999§ 117e.)

Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla on säädetty yksityiskohtainen asetus. Valtio-neuvoston asetus rakennusten esteettömyydestä ja sen soveltamisen tueksi laadittu ohjeistus sääntelee varsin yksityiskohtaisesti mm. rakennuksen sisääntuloväyliä. (Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017 § 2.)

Leikkipuistot ja sen välineet kuuluvat tuoteturvallisuuslainsäädännön piiriin. Lain mukaan niistä ei saa aiheutua riskejä käyttäjille. Vastuu turvallisuudesta on leikkikentän ylläpitäjällä ja omistajalla. Leikkialueiden turvallisuudesta on olemassa EN-standardit, jotka on koottu Suomen

Standardisoimisliiton (SFS) laatimaan käsikirjaan numero 143 Leikkikenttävälineet.

Leikkialueiden esteettömyydestä on olemassa vain suosituksia. Suositukset on koottu Helsinki kaikille -projektissa erikoistason ja perustason leikkialueiden kriteereiksi. Nämä eivät ole ristiriidassa turvallisuusmääräysten kanssa, vaan täydentävät niitä. (Invalidiliitto, 2009) Helsingin kaupunki on laatinut esteettömän rakentamisen SuRaKu-ohjeet, jotka sisältävät katu-, viher- ja piha-alueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon liittyviä esteettömyysohjeita. (Helsinki kaikille, 2019)

Liikuntaa tukeva leikkipuisto kaikille 2015–2017 hanke on tuottanut verkkosivustollaan ohjeita esteettömän leikkikentän suunnitteluun. Myös Näkövammaisten liitto, Kuuloliitto ja Invalidiliitto antavat esteettömyyttä koskevia suosituksia ja ohjeita leikkipuistoja koskien. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

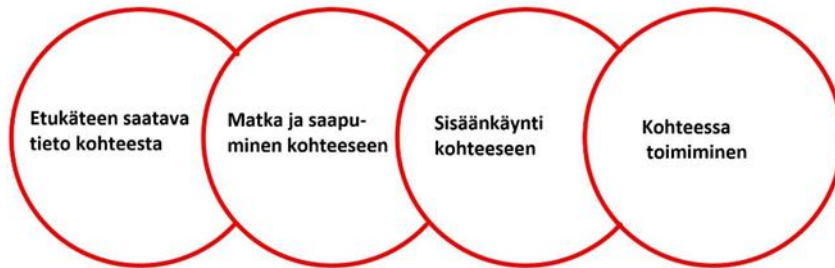
Taulukko 1. Esteettömyyttä koskevia lakeja ja suosituksia.

2.3 Esteettömyyden katkeamaton ketju

Esteetöntä leikkipuistoa kuten mitä tahansa muutakin esteetöntä tuotetta tai palvelua suunniteltaessa on huomioitava esteettömyyden katkeamaton ketju (Kuva 1). Ketju alkaa käyttäjän hakiessa tietoa esimerkiksi leikkipuistosta ja loppuu, kun käyttäjä lopulta poistuu leikkipuistosta. Väliin mahtuu matka ja saapuminen leikkipuistoon ja

kohteessa toimiminen. Tämän ketjun tulee olla mahdollisimman esteetön käyttäjälleen alusta loppuun sekä teoriassa että myös käytännössä. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Kuva 1. Esteettömyyden katkeamaton ketju. (Märri, 2020)

2.3.1 Etukäteen saatava tieto kohteesta

Leikkipuiston sijainnista ja sen erityispiirteistä tulee olla etukäteen tietoa saatavilla, jotta käyttäjä voi valita itselleen parhaiten sopivan ja kiinnostavan kohteen. Kuntien ja kaupunkien internetsivuilta löytyykin yleisesti tietoa leikkikentistä. Saatavien tietojen laajuus ja tarkkuus vaihtelevat tosin paljon. Käyttäjälle tärkeitä tietoja voivat olla sijainnin lisäksi esim. kuinka julkisilla kulkuneuvoilla kohteeseen pääsee tai onko pysäköintitilaa riittävästi esim. liikuntaesteisille. Myös eri kohderyhmien erityinen huomioiminen tulisi ilmetä etukäteistiedoista. Samoin ruokapaikkojen läheisyys ja talvikunnossapito voivat kiinnostaa käyttäjiä jo ennen kohteeseen saapumista. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

2.3.2 Matka ja saapuminen kohteeseen

Leikkipuiston tulee olla sujuvasti saavutettavissa. Riittävän selkeät ja erottuvat opasteet on huomioitava varsinkin syrjäisimmille leikkipuistoille tultaessa. Leikkipuiston lähelle tulee päästä sekä julkisilla kulkuvälineillä, että omalla autolla. Osa pysäköintipaikoista tulee olla liikuntaesteisille varattuja LE-autopaikkoja. Myös saattoliikenteellä ja hälytysajoneuvoilla tulee päästä leikkipuiston viereen. Leikkialue sijaitsee niin, ettei kulkuväylä johda sen läpi. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

2.3.3 Kohteessa toimiminen

Leikkipuistojen tarkoitus on tarjota turvallisia, monipuolisia ja viihtyisiä leikkiympäristöjä. Leikkipuiston jokaisen välineen ja alueen ei ole tarkoitukseen sopia kaikille. Tärkeintä on, että kaikille on riittävästi sopivia välineitä ja yhdessä tekemisen mahdollisuuksia.

Hyvin suunnitellut kulkuväylät ja leikkivälineiden järkevä sijoittelu auttavat lisäämään turvallisuutta. Liikkuvat leikkivälineet kannattaa sijoitella aidatuille, pintamateriaalista erottuville turva-alustoille. Aitaamiseen voidaan käyttää sekä kasvillisuutta, että erilaisia rakenteita.

Leveiden ja kovapintaisten kulkuväylien tulee johtaa leikkivälineille asti. Myös riittävä vuodenajat huomioiva valaistus lisää esteettömyyttä ja turvallisuutta. Eri värejä ja kontrasteja käyttämällä voidaan ohjata käyttäjien liikkumista ja esimerkiksi erotella eri vaatimustason välineitä ja alueita toisistaan. Näin leikkipuistosta saadaan helposti hahmotettava ja selkeä kokonaisuus. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Leikkipuiston välineiden suunnittelussa on syytä kiinnittää huomiota leikkivälineen monikäyttöisyyteen. Leikkipuistovälineitä myyviä yrityksiä on useita ja niiden välinevalikoima valikoima laajenee jatkuvasti. Monikäyttöisten ja monikerroksellisten leikkivälineiden etuna on, että useammat taidoiltaan eritasoiset lapset voivat leikkiä yhdessä, silti jokainen omia taitojaan haastaen ja kehittäen. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Lapsi, jolla on jokin fyysinen tai aistitoimintojen rajoite tuntee helposti itsensä ulkopuoliseksi leikkipuistossa, varsinkin jos suunniteltu ympäristö ei kohtaa erityislapsen tarpeita. Juuri tällaisille lapsille kehitystä tukevat leikkipuistovälineet ja niiden avulla toiminnan kautta saavutettavat onnistumisen kokemukset ovat ensiarvoisen tärkeitä. Käyttäjätutkimuksissa onkin todettu, että leikkipuistojen käyttäjät, sekä vanhemmat, erityislapset että muutkin lapset, suhtautuvat negatiivisesti kokonaan erillisiin esteettömiin puistoihin tai esteettömiin alueisiin puistoissa. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3 LEIKKIPUISTON ALUEET

Esteetön leikkipuisto sallii eri-ikäisten, eri kulttuuri- ja kielitaustasta tulevien, erilaisissa taloustilanteessa olevien ja erilaisen toimintakyvyn omaavien käyttäjien toimimisen yhdenvertaisesti puistossa. Leikkipuiston alueet ja välineet tukevat yhdessä tekemistä tehden näin esteettömyydestä luonnollisen osan puiston rakennetta. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.1 Sisäänkäynti

Uteliaisuutta herättävä ja puoleensa vetävä sisäänkäynti kannustaa leikkipuistoon tulijan leikkiin ja liikuntaan ja saattaa johdattaa paikalle myös satunnaisia kulkijoita. Sisäänkäynnin tulee korostua ja havainnollistua selvästi ympäristöstä. Puistoon sopiva tarpeisto, kuten

esim. patsaat tai tornit edistävät osaltaan sisäänkäynnin mielenkiintoisuutta. Myös äänimajakkaa, joka on tarkoitettu auttamaan suunnistamista oikeaan suuntaan äänimerkin avulla, voidaan käyttää sisäänkäynnin yhteydessä. Parhaimmassa tapauksessa sisäänkäynnin yhteydessä on penkki, odotustilaa pyörätuolin käyttäjälle ja katos sekä valaistus sateen ja pimeään varalta. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Esteettömän leikkipuiston sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä tulee olla liikkumisesteisen autopaikka ja saattoliikenteelle varattu pysähtymispaikka. Liikkumisesteisten autopaikat on merkittävä asianmukaisesti eikä niiden välittömässä läheisyydessä saa olla liikkumista hankaloittavia tasoeroja. Liikkumisesteisen autopaikan leveys on vähintään 3600 mm ja pituus 5000 mm. LE-autopaikan enimmäiskaltevuus saa olla vain 2 % molempiin suuntiin, jotta autosta pyörätuoliin siirtyminen on helpompaa ja turvallisempaa. Liikkumisesteisen autopaikan tulee olla merkitty ISA-tunnuksella (Kuva 2) varustetulla pystyopasteella sekä esim. maalauksella. (Invalidiliitto, 2009, s.52,58)

Kuva 2. Virallista ISA -tunnuksella voidaan käyttää sini- tai mustapohjaisena. Symbolia voidaan käyttää peilikuvana (Invalidiliitto n.d.e).

Jos alueella on aita, portin tulisi korostua aidasta selvästi. Aidan ja portin sijaitessa leikkipuistossa, on otettava huomioon esteettömyyssuosituksien ja turvallisuusmääräykset. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017) Aidan ja portin suositeltava korkeus on 1200 mm ja portin vapaan kulkuaukon leveys 900 – 1100 mm. Lapsi ei saa mahtua ryömimään aidan alitse, joten aidan ja portin alareunan ja maanpinnan välinen etäisyys ei saa ylittää 100 mm. Koska lapsen vanhempi tai saattaja voi olla liikkumisesteinen henkilö, tulee portin olla avattavissa myös pyörätuolista käsin. Sen vuoksi lukitusmekanismi saa olla enintään 850 mm korkeudella. (Invalidiliitto, 2009) Portin salvan tulee olla samanlainen kuin ovenkahva (Esteetön Ympäristö, 2008a).

3.1.1 Kulkuväylät ja pinnat

Tärkeää liikkumisen sujuvuutta ja turvallisuutta varmistavat leveät, tasaiset ja kovapintaiset kulkuväylät, jotka johtavat myös pyörätuolilla liikkuvat leikkivälineiden viereen (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017).

Leikkikentän alueiden jäsentelyssä voidaan käyttää hyväksi erilaisia materiaaleja ja värieroja. Kulkuväyliä pintamateriaaleiksi sopivat hyvin asfaltti, betoni, kivituhka ja sellaiset laattatyypit, jotka ovat sileitä ja luistamattomia. Laattojen välisten rakojen enimmäisleveys on 5 mm. Kohoumat tai kuopat saavat olla korkeudeltaan enintään 5 mm. (Esteetön Ympäristö, 2008b) Hiekka, sora ja nurmikko ovat pintamateriaaleina liian pehmeitä. Leikkivälineen putoamiskorkeuden ollessa yli 600 mm, on käytettävä synteettisiä putoamisalustoja. (Esteetön Ympäristö, 2008a)

Kulkureiteillä ei saa olla törmäys-, putoamis- tai kiinnitakertumisvaaraa aiheuttavia esteitä, kuten kulkuväylälle tunkeutuvaa kasvillisuutta tai pinnoitteen huomattavaa epätasaisuutta. Jos kulkuväylän läheisyydessä on putoamisvaaraa aiheuttava tasoero, se tulee suojata kaiteella. Kaiteen korkeus määräytyy putoamiskorkeuden mukaan. Kaide on pakollinen, kun tasoero on yli 0,5 m. Kaiteen korkeus on tällöin 0,9–1,1 m. Kaide tarvitaan myös pienien tasoerojen ollessa kyseessä, jos vaarana on kompastuminen tai putoaminen. Kaiteessa tulee olla alapiena korkeintaan 0,1 m korkeudella väylän pinnasta. Kaiteen läpi putoamisen estävä suojaava osuus tarvitaan, jos tasoero on yli 0,7 m. Näkövammaisille henkilöille on etua, jos väylällä on mahdollisimman vähän suunnanmuutoksia. Risteysten ja reittien liittymäkohtien on hyvä olla suorakulmaisia suunnistautumisen helpottamiseksi. (Invalidiliitto, 2009, s.43)

Kulkuväylän värin tulisi olla mieluummin vaalea kuin tumma. Vaalea väri heijastaa valoa paremmin ja helpottaa näkemistä pimeällä. Tumma pinta kuumenee paahteisella säällä ja myös sateella saattaa kiiltää häiritsevästi ja vaikeuttaa kulkemista. (Invalidiliitto, n.d.c)

Kulkuväyliä on oltava vähintään 2300 mm leveitä, jotta koneellinen puhtaanapito on mahdollista. Opaskoiran ja avustajan kanssa liikkuvalla vapaan kulkuväylän leveys tulee olla vähintään 1500 mm. Pyörätuolien kohdatessa väylän oltava vähintään 1800 mm. Sähköpyörätuolin kääntöympyrän halkaisija on 2500 mm, pyörätuolin 1500 mm.

Väyliä vapaan korkeuden tulee olla vähintään 2200 mm. Tätä alempana olevat esteet, kuten esimerkiksi puiden oksat poistetaan. Jos estettä ei voida poistaa, esimerkiksi katosta tai valaisinta, niihin törmäilyä ei estetä kalusteiden tai suojakaiteiden avulla. (Esteetön Ympäristö, 2008b) Jos kulkuväylän kunnossapito tehdään koneellisesti, vapaan korkeuden tulee olla vähintään 3000 mm (Invalidiliitto, 2009).

Kulkuväylä tulee rajata selkeästi esimerkiksi reunakiveen tai nurmialueeseen. Alle 600 mm korkea aita voi aiheuttaa kompastumisvaaran. Myös kulkuväylien pituus- ja sivukaltevuuksien on oltava riittävän loivia, jotta liikkuminen onnistuu myös apuvälineiden kanssa. (Invalidiliitto, 2009, s.42)

3.1.2 Informatiivinen opaste

Leikkipuiston opasteen sijainti tulee olla sisäänkäynnin ja kulkureitin läheisyydessä (Rakennustieto, 2009). Kävijän tulee myös tarvittaessa päästä lähelle opastetta, mutta se ei saa olla esteenä kulkureitillä ja sitä lukeva henkilö ei saa estää ohikulkua. Opastus kannattaakin suunnitella yhtenä kokonaisuutena muun suunnittelun yhteydessä ja varmistaa, että opasteita on riittävästi puiston sisällä johdonmukaisesti käytettynä (Esteetön Ympäristö, 2008a)

Opasteiden tulee olla havainnollisia ja selkeitä. Opasteen selkeyttä voi lisätä riittävän suurella fonttikoolla ja kontrastien käyttämisellä. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017) Opasteiden värityksen tulee korostua ympäristön muusta värityksestä. Tummat kirjaimet vaalealla pohjalla erottuvat parhaiten. Sisältä valaistu opaste taas vaatii tumman pohjan vaaleilla kirjaimilla. Tämä ehkäisee häikäisyä tehokkaammin. Puiston eri toimintojen on hyvä näkyä sisäänkäynnin yhteydessä olevasta pohjapiirroksesta pinta- ja kohokarttana. Opasteen teksti voi olla myös kuunneltavissa ja pistekirjoituksella tunnusteltavissa. Opasteen lukukorkeus tulee olla sellainen, että sen näkee myös pyörätuolissa istuva henkilö. Opasviittojen suositeltava sijoituskorkeus on 1200–1400 mm. (Esteetön Ympäristö, 2008a)

Opasteessa on oltava vähintään paikan nimi, yhteystiedot, kunnossapitäjän puhelinnumero ja yleinen hätänumero. (Rakennustieto, 2009) Opastamiseen voidaan käyttää erilaisia karttoja, kuvasymboleita, kohokarttoja ja pienoismalleja, nimikilpiä, kaavioita, valo- ja äänimerkkejä. Kukin kartta tulee esittää siitä suunnasta nähtynä, josta leikkipaikalle saavutaan. Digitaalisin menetelmin, esim. QR-koodin avulla voidaan tarjota käyttäjille lisätietoa puiston erilaisista toiminnoista. Pistemerkinnät tai kohokuviot kaiteisiin sijoitettuna tai soliseva suihkulähde kertovat näkövammaiselle, minkä leikkivälineen kohdalla hän on.

Myös leikkipaikan sijoittaminen rauhalliselle alueelle auttaa huonokuuloista ja heikkonäköistä. Tilaa voidaan myös suojata hälyltä rajaamalla sitä kasvillisuudella pienemmiksi leikkialueiksi. (Esteetön Ympäristö, 2008)

3.1.3 Valaistus

Valaistuksella lisätään leikkikentän viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Valaistuksen toteuttaminen johdonmukaisesti edistää sujuvaa liikkumista ja alueeseen orientoitumista. Valaistuksella voidaan myös luoda erilaisia tunnelmia tai korostaa leikkialueita tai -välineitä. Valaistuksen tulee olla tasainen huomioiden eri vuodenajat, eikä se saa aiheuttaa häikäisyä. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Valaistusta tarvitaan leikkipuistossa lasten leikkeihin aamuhämärässä ja iltaisin. Myös leikkipuiston kunnossapitotyöt vaativat valaistusta varsinkin syysaamuisin. Hyvä valaistus ehkäisee myös ilkivaltaa. Näkyvyyteen vaikuttavat kohteen luminanssi, joka kuvaa pinnalta lähtevää valon voimakkuutta, kohteen taustan luminanssi, häikäisy, varjonmuodostus ja valon väriominaisuudet. (Rakennustieto, 2009) Riittävä valaistus on tärkeä kaikille leikkipuiston käyttäjille, mutta auttaa erityisesti heikkonäköistä toimimaan leikkipuistossa turvallisesti. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Valaistuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös ympäristön valoisuus, kasvillisuus ja sen mahdollinen varjostus, sekä valaisimien sopivuus ympäristöönsä (Rakennustieto, 2006). Valaisimet tulee valita ja sijoitella valaistustarpeen mukaan niin, että niihin ei ole törmäysvaaraa, eivätkä ne haittaa viheralueiden kunnossapitoa. Leikkipuistojen valaisimina käytetään yleensä pylväsvalaisimia 3-5m:n korkeuteen asennettuna. Valaisinpylväät tulee sijoittaa kulkuväylän hahmotettavuuden kannalta samalle puolelle yhteen riviin noin metrin etäisyydelle kulkuväylän reunasta (Rakennustieto, 2006). Valaisimia voidaan sijoitella myös eri korkeuksille ja valaistuksen eri värilämpötiloilla voidaan edistää hahmottamaan aluetta, sen rajoja ja suuntia. (Rakennustieto, 2009)

3.2 Luontoalue

Luontoympäristössä oleskelun on todettu edistävän ihmisen terveyttä ja hyvinvointia monin eri tavoin. Luontoympäristö mahdollistaa eri aistien käytön leikkipuistossakin miellyttävällä ja monipuolisella tavalla ja se on myös liikkumista tukevan leikkipuiston tärkeimpiä tavoitteita. Eri aisteja tarvitaan liikkeen ohjaamiseen ja korjaamiseen ja liikkeessä tulkitaan samanaikaisesti usean eri aistin antamaa tietoa. Etenkin aistitoiminnan häiriöistä kärsivillä lapsilla moniaistinen ympäristö toimii turvallisena ja kehitystä tukevana harjoitteluympäristönä. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Moniaistisuuden tarjoaminen leikkipuistossa voi tarkoittaa yhtä hyvin rentouttavia lepäämisen hetkiä kuin houkuttelua jännittävään, aktiiviseen leikkiin. Jos leikkipuisto rakennetaan metsäiselle alueelle, kannattaa harkita, voidaanko osa metsästä säästää leikkipuiston osaksi. Kumpuilevia

maaston muotoja, nurmikkaa, kasvillisuutta ja isoja kiviä voidaan myös usein hyödyntää leikkipuistossa. Luontoympäristö, joka antaa kaikille aisteille virikkeitä, on huomattavasti miellyttävämpi ja opettavampi ympäristö kuin teollisesti tuotettujen materiaalien ja leikkivälineiden avulla toteutettu aistiympäristö. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Turvallisuusvaatimukset luonnonleikkivälineillä ovat samat kuin muillakin leikkivälineillä, eli jos esimerkiksi suuria kiviä tai puunrunkoja halutaan jättää kiipeilyä ja tasapainoilua varten, niiden ympärille voidaan asentaa turvahiekka. (Junttila, 2014, s.137)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että leikkipuistot, joilla on käytetty luonnonmateriaaleja välineissä ja joilla kasvaa puita ja pensaita saa aikaan innokkaampaa leikkiä lasten kesken. (Sandseter Hansen, 2019)

3.3 Interaktiivinen alue

Tapa viettää vapaa-aikaa on muuttunut ja tietokoneet, tabletit sekä älypuhelimet ovat tulleet osaksi lastenkin arkea. Interaktiivisuutta eli vuorovaikutteisuutta kehittävä alue voidaan tuoda leikkipuistoon esimerkiksi digitaalisuutta hyödyntävien leikkivälineiden kautta.

Interaktiiviset leikkivälineet tarjoavat eri aistikokemuksia, jotka innostavat leikkijöitä aktiiviseen liikkumiseen ja yhdessä pelaamiseen. Niissä voivat yhdistyä valot, värit, äänet, musiikki ja puhe, sekä pelin kulkua ohjaavat symbolit ja tekstit. Liikkumista voidaan yhdistää myös tiedollista toimintaa kehittäviin leikkeihin. Tarjolla olevista digiratkaisuja hyödyntävistä välineistä osa sopii sekä yksin käytettäväksi että joukkuepeleihin. Tämänkaltaisilla välineillä voidaan houkutella liikkumaan myös lapsia, jotka eivät muuten kiinnostu perinteisistä joukkuelajeista tai aktiivisesta liikkumisesta. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.4 Perinteisen leikin alue

Perinteisiin leikkivälineisiin voidaan ajatella kuuluvaksi keinut, liukumäki, hiekkalaatikko, kiipeilyteline ja myös leikkimökki tai -katos. Perinteisten leikkivälineiden valinnassa tulee huomioida ympäristön ja alustan esteettömyys ja leikkivälineiden soveltuvuus erilaisille käyttäjille. Leikkialueita ei silti tarvitse erotella toisistaan eri-ikäisille lapsille esteettömyyden vuoksi, vaan esimerkiksi sisarukset haluavat usein toimia lähekkäin. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Leikkivälineille tulee päästä sekä pyörätuolilla että lastenvaunuilla. Pehmeällä turvasoralla liikkuminen on mahdotonta pyörällisellä apuvälineellä, joten osaan leikkivälineistä on syytä käyttää turvasoran sijasta putoamissuojana joustavaa valettua turva-alustaa. Liikkuvat

leikkivälineet, kuten keinut ympäröidään aidalla, ja välineet sijoitetaan turva-alueelle, joka erottuu pintamateriaaliltaan ympäristöstä. Leikkivälineen turva-alueen sisälle ei saa sijoittaa ohjaavia kaiteita.

Leikkivälineisiin törmääminen ja rakenteiden alle joutuminen estetään leikkivälineiden tarkoituksenmukaisella sijoittelulla sekä kasveilla ja rakenteilla suojaamisella. Esteettömän leikkipuiston aitaamisessa käytetään vain avokaiteita tai kiinteitä kaiteita. Juoksuesteitä (tolppia, joiden välissä köysi) ei tule käyttää.

Putoamiskorkeuden ollessa välineestä yli 600 mm, alustan tulee olla synteettistä putoamisalustaa. Kaikkien leikkivälineiden sisääntulo- ja ulosmenokohdilla on oltava tilaa pyörätuolilla pysähtymistä ja pyörähtämistä varten 1500 mm x 1500 mm suuruinen alue. (Invalidiliitto.n.d.d)

3.4.1 Keinut

Keinut tulee laittaa leikkialueiden sivuun keinualueen eli turva-alustan päälle. Niiden runkojen on erotuttava tummuuskontrastilla ympäristöstä. Keinut rajataan ympäristöstään aidalla, jonka kulkuaukko sijoitetaan keinutelineen rungon sivuun. Osassa jousikeinuista tulee olla selkänoja. (Invalidiliitto.n.d.d)

Pesäkeinu mahdollistaa useamman lapsen samanaikaisen keinumisen ja keinumisen myös makuuasennossa. Myös erillisiä makuukeinuja on saatavilla. Keinuja löytyy perinteisten mallien lisäksi selkänojallisena. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.4.2 Liukumäki

Esteettömän liukumäen alaosan on oltava niin pitkä, että lapsi voi pysäyttää vauhdin ennen liukumäestä pois nousemista. Liukumäen leveyden tulee olla vähintään 1000 mm. Silloin avustajan on mahdollista laskea liukumäkeä lapsen kanssa. Liukumäen liukuosan alle joutuminen on estettävä tai liu'un reuna merkittävä selkeästi, jotta siihen ei voi lyödä päätänsä.

Liukumäkeen johtavat portaat tulee olla helppokulkuiset ja askelmien etureunat sekä liu'un lähtöpään poikkitanko tulee erottaa selkeästi kontrastivärillä. Portaissa tulee olla molemmin puolin käsijohteet 700 mm:n korkeudella. Liukumäki voidaan sijoittaa myös rinteeseen. Liukumäen päälle johtavan luiskan enimmäiskaltevuus on 8 %, molemmin puolin luiskaa 700 mm korkeat käsijohteet ja lähtötasanteelle tarvitaan 1500 x 1500 mm:n kokoinen alue pyörätuolilla liikkumista varten. (Invalidiliitto.n.d.d)

3.4.3 Kiipeilyteline

Kiipeilytelineiden eri osien tulee olla eri värejä keskenään ja ympäristön kanssa. Putoamisalustan on oltava turva-alustaa. Lisäksi esimerkiksi makoilutasanne ja kallistettu seinä hyödyttävät lapsia joiden kehonhallinta on heikko. (Invalidiliitto.n.d.d)

Kiipeilytelineiden malleissa ja vaativuustasoissa on paljon valinnanvaraa. Esimerkiksi kiipeilyseinän voi asentaa vaikkapa 30 asteen kulmaan, jolloin ”kiipeilyä” voi harrastaa lähes makuuasennossa. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.4.4 Leikkimökki ja -katos

Leikkimökkiin ja leikkikatokseen on oltava esteetön pääsy. Jos rakennus ei sijaitse maanpinnan tasolla, sisäänkäynnissä on oltava luiska ja tasanne ja oviaukon on oltava vähintään 850 mm leveä. Sisällä rakennuksessa tulee voida vapaasti liikkua pyörätuolilla ja kalusteiden on oltava esteettömästi mitoitettut. Pyörätuolia käyttävä lapsi pääsee pöydän viereen, kun sen korkeus on 550 mm ja vapaa polvitila sekä pöydän syvyys ovat 500 mm. Ikkunasta tulisi voida katsoa ulos lapsen korkeudelta. (Invalidiliitto.n.d.d)

3.5 Vauhdikkaan leikin alue

Koska vauhdin tunne on tärkeää suurelle osalle lapsista ja nuorista, ovat laitteet ja välineet haastavampia ja vaativampia kuin perinteisen leikin alueella. Vauhdikkaan alueen välineitä ovat korkeat kiipeilytelineet, erilaiset oman kehon voimaa vaativat laitteet, vaijeriliu’ut ja trampoliinit. Trampoliinit voidaan upottaa maastoon, esimerkiksi turva-alustaan. Kiipeilyä varten voidaan rakentaa esimerkiksi parkour-tyyppinen alue leikkipuistovälineillä tai luontoa hyväksikäyttäen. Luonto toimii luonnollisena ympäristönä vauhdikkaille leikeille ja seikkailuille. Olemassa olevia puita voidaan käyttää hyväksi kiipeilyyn ja esimerkiksi oksiin ripustetut liaanit antavat lisähaastetta niitä kaipaaville. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Tässä on muistettava, että turvallisuusvaatimukset luonnonleikkivälineillä ovat samat kuin muillakin leikkivälineillä. Riskitasoksi voidaan hyväksyä hieman leikkikenttää suurempi arvo, muttei kuitenkaan mitä tahansa arvoa siksi, ettei kyseessä ole leikkiväline. (Junttila, 2014, s.137)

Myös fyysistä avustamista tarvitseville lapsille vauhdin tunne on tärkeä. Se voidaan saavuttaa esim. aikuisen avustamana keinuttamalla ja maastoon upotetulla trampoliinilla avustetusti hyppyyttämällä. Tarkoituksena ei ole, että jokainen puiston käyttäjä voisi käyttää kaikkia välineitä, vaan että jokainen käyttäjä löytää oman vauhdin ilonsa itselleen sopivalla välineellä ja tavalla. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.6 Vapaan leikin alue

Vapaan leikin alue antaa käyttäjien itse suunnitella toimintaa, leikkiä tai pelaamista. Vapaa leikki innostaa luovaan ongelmanratkaisuun ja ajatteluun. Se vahvistaa myös kehonhallintaa ja sosiaalista kanssakäymistä sekä parantaa itsetuntemusta ja yhteistoimintataitoja. Vapaan leikin alue on parhaimmillaan suunniteltu helposti muuntuvaksi ja on lähtökohtaisesti esteetön.

Vapaan leikin alue voi olla pinnaltaan hiekkaa tai nurmikko, jota reunustaa kasvillisuus. Nämä mahdollistavat monenlaiset pelit, leikit ja toiminnan. Pallopelien harrastamiseen tarjoaa paremmin mahdollisuuden asfaltista, turva-alustasta tai tekonurmesta rakennettu alue. Asfalttiin voidaan myös maalata viivoja, ruutuja tai labyrinthteja itse kehiteltyihin peleihin ja leikkeihin. Alue on hyvä sijoittaa leikkipuiston reunaan omaksi kokonaisuudeksi.

Esteettömyyttä alueella voidaan edistää pintamateriaalivalinnoilla, värikontrasteilla, opastetauluilla ja ääniopasteilla. Liikuntarajoitteisen osallistumista voidaan edesauttaa leikeillä, jotka voidaan tehdä istuvaltaan tai avustettuna. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

3.7 Levähdysalue

Leikkipuistossa on hyvä olla oma alue tauon pitämiseen leikkimisestä ja eväiden syöntiin. Se on syytä sijoittaa kulkuväylien ulkopuolelle, jotta sinne pääsee esteettömästi pyörätuolilla. Käyttämällä alueella puita, pensaita, luonnonkiviä tai vesiaiheita saadaan levähdysalueesta viihtyisä ja virkistävä. Kuumana päivänä kasvillisuus antaa varjoa ja suojaa. Myös nuotioalue tuo lisäviihtyvyyttä ja käytettävyyttä alueeseen. Erilaisille käyttäjille on oltava monipuolisesti pöytiä ja istuimia.

Istuimia levähtämiseen ja tankoja nojailuun on sijaittava tasaisesti leikkipuistoalueella ja jokaisen toiminta-alueen vieressä. Istuimien valinnassa otetaan huomioon erikokoiset ja -ikäiset käyttäjät. Osan penkeistä on sovellettava myös pyörätuolin käyttäjän siirtymiseen. Osa pöytien päädyistä tulee myös varustaa pitkällä pöytälevyllä, jotta pyörätuolinkäyttäjä pääsee pöydän ääreen. Alueen päällysteen on oltava riittävän kova, että pöytien ja penkkien lähelle pääsee sujuvasti. (Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto, 2017)

Levähdyspaikoilla tulee käyttää kulkuväylästä poikkeavaa, helposti havaittavaa pintamateriaalia. Penkeissä ja tuoleissa on oltava selkänoja, käsituet ja vaihtelevia istuinkorkeuksia. Tavallinen penkin istuinkorkeus on 450 mm, 500–550 mm jäykkäpolvisille ja -lonkkaisille, 300 mm lyhytkasvuille ja lapsille. Pyörätuolista kykenee siirtymään 500 mm:n korkuiselle penkille. Pyörätuolia varten on varattava vähintään 900 mm:n levyinen tila penkin toiseen päähän. Pyörätuolista nousua helpottaa, kun

käsituki on keskellä penkkiä ja sen voi poistaa tarvittaessa. Kalusteiden tulee olla kontrastivärisiä alustan pintamateriaalin kanssa.

Pöydän äärestä tulee varata pyörätuolille vähintään 800 mm leveä tila. Kaluste varustetaan näkövammaista varten esimerkiksi pöydän kontrastivärisellä reunuksella. Kalusteissa ei tule olla teräviä tai törmäys- tai muuta vaaraa aiheuttavia osia tai rakenteita. (Esteetön Ympäristö, 2008b)

4 KÄYTTÄJÄRYHMIEN ERTYISTARPEITA

Rakennetussa ympäristössä on monenlaisia liikkumisen esteitä ja ongelmia varsinkin toimintakyvyltään rajoittuneille henkilöille. Toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä toimia tilanteen ja olosuhteiden vaatimalla tavalla. Toimintakyky merkitsee suhdetta ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä ja toimintakyky riippuu olosuhteista. Joissakin tilanteissa ja olosuhteissa henkilö voi olla toimintakyvytön, joissakin ei lainkaan. Toimintakyky voidaan tukea ja arjessa selviytymistä parantaa kehittämällä ympäristön esteettömyyttä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2019)

4.1 Liikkumisesteiset

Liikkumisesteiset ovat kaikkein suurin vammaisryhmä. Heidä kaikkia yhdistää vaikeus liikkua siinä määrin, että se hankaloittaa heidän jokapäiväistä toimintaansa. Liikkumisesteisten tavallisimpia apuvälineitä ovat kävelykeppi, kyynär - ja kainalosauvat, rollaattori ja pyörätuoli. Pyörätuolia käyttää noin 5 % väestöstä. Heidän toimintakykynsä vaikuttaa vamman vaikeusasteen lisäksi pyörätuolin ominaisuudet. Pyörätuolin käyttäjälle monet rakennetun ympäristön fyysiset esteet, kuten portaat ovat kokonaan este liikkumiselle. Myös liian pehmeä alusta, kuten esimerkiksi leikkipuiston turvahiekka estää liikkumisen itsenäisesti. Pyörätuolin käyttäjien lisäksi liikkumisesteisiä ovat vaikeasti ja epävarmasti kävelevät. Heille tuottaa vaikeuksia epätasainen tai liukas maasto, pitkät välimatkat, mäet ja jyrkät portaat sekä raskaat ovet. Myös lihasvoiman heikkous, nivelten jäykkyys ja vaikeudet ulottumisessa ja otteen saamisessa voivat aiheuttaa ongelmia. Liikkumisen vaikeutta voivat lisäksi aiheuttaa reuma- ja sydänsairaudet sekä MS- tauti. (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, s.14-15)

Vaikein liikkumisesteisten ongelma on tasoero-ongelma. Siihen ovat ratkaisuna tasaiset, portaattomat ja kynnyksettömät kulkuyhteydet sekä loivat luiskat. Tilantarveongelma koskee erityisesti lastenvaunujen kanssa liikkujia ja pyörätuolin käyttäjiä. Heidä varten kulkuväylät, luiskat, oviaukot jne. on mitoitettava riittävän väljiksi. Etäisyysongelma voi muodostua ongelmaksi varsinkin kantamusten kanssa liikuttaessa. Kulkuetäisyydet

tuleekin suunnitella riittävän lyhyiksi ja tarvittaessa on järjestettävä mahdollisuuksia levähtämiseen. Ulottumisongelma koskettaa eniten lapsia, lyhytkasvuisia ja pyörätuolin käyttäjiä. Erilaiset käyttöpainikkeet ja ovenkahvat on suunniteltava kaikkien ulottuville. Voimattomuusongelma ilmenee esimerkiksi raskaita ovia avattaessa liittyen monesti ikään tai sairauteen. Ratkaisuna on kevyttoimisten heloitusten ja ovenaukaisulaitteiden käyttö.

Jos ympäristö tai palvelu asettavat käyttäjänsä eriarvoiseen asemaan syntyy tasa-arvo-ongelma. Tasa-arvo-ongelmien ratkaisut liittyvät paitsi rakenteisiin ja suunnitteluun, myös palvelukulttuuriin. (Liikenne -ja viestintäministeriö, 2003, s.19)

4.2 Näkövammaiset

Näkövammaiset jaotellaan näkökyvyn määrän mukaan heikkonäköisiin ja sokeihin. Sokeat jaotellaan vielä syvästi heikkonäköisiin, melkein sokeisiin ja täysin sokeisiin. Heikkonäköisille kuulo- ja tuntoaistit ovat olennaisimpia liikkumista ohjaavia aisteja ja tukena ovat usein valkoinen keppi ja optiset apuvälineet. Sokeiden liikkumista tukevat aistit ovat kuulo-, tunto- ja haju-aisti ja apuvälineinä sokeat käyttävät keppiä, opaskoiraa tai opasta. Liikkumista hankaloittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi näöntarkkuuden puutteet, kaventunut näkökenttä, häikäisyherkkyys suurille valaistuseroille, heikentynyt näkemisen ja rajojen erotuskyky ja silmän hidastunut mukautuminen katsottaessa eri etäisyyksille. (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, s. 14 – 15)

Näkövammaiset kohtaavat monia ongelmia rakennetussa ympäristössä. Yleisimpiä niistä ovat suunnistautumisen vaikeudet, etäisyyksien hahmottaminen, opasteiden epäselvyys, törmäykset, kompastumiset tai putoamiset, etenkin sivusta tuleviin, vyötärönseutua korkeammalla oleviin esteisiin. Kun sokea tai heikkonäköinen lapsi liikkuu, on tärkeää, että hän tietää missä kulloinkin on. Leikkivälineetkin voivat toimia maamerkkeinä, joiden avulla lapsi voi ryhtyä opettelemaan muistikarttojen tekemistä. (Näkövammaisten liitto ry, n.d.b)

Puistoissa on usein monitoimitelineitä, joissa on esimerkiksi liukumäki, kiipeilyverkko ja riippusilta. Ne ovat motoriikan, uskalluksen ja itsenäisyyden kehittymisen kannalta erinomaisia, mutta toisaalta näkövammaiselle vaikeita kokonaisuuksia hahmottaa. Niiden läheisyydessä on kyettävä suunnistautumaan ja osattava lisäksi varoa muita lapsia. Monitoimitelineessä voi myös telineen eri kohdissa käyttää eri pintamateriaaleja ohjaavina elementteinä, jolloin telineen kokonaisuuden hahmottaminen helpottuu. Myös tuulikelloa, suihkulähdettä tai jotain muuta äänilähdettä voidaan käyttää helpottamaan sijainnin ja etäisyyksien hahmottamista.

Saatavana on paljon leikkivälineitä, joissa on muusta ympäristöstä erottuvat, kirkkaat värit. Reittien ja erityisalueiden merkitsemiseen kannattaa käyttää erivärisiä ja -tuntuisia pintamateriaaleja. Myös monipuolinen kasvillisuus voi auttaa hahmottamaan ympäristöä tuoksujen, äänien ja kosketeltavien pintojen kautta, kunhan kasvit eivät ole piikikkaita eivätkä myrkyllisiä. Heikkonäköisille riittävä valaistus luo lisää turvallisuutta. Näin voidaan rakentaa tavallaan polku telineeltä toiselle, jota kepin kanssa kulkeva ja heikkonäköinen kykenevät seuraamaan. Polun käännökset kannattaa suunnitella selkeiksi ja mieluiten suorakulmaisiksi. Tärkeää on myös opastein osoittaa, että leikkivälineiden kohdalla tulee liikkua varovaisesti. Opasteet hyödyttävät myös näkövammaisia vanhempia, jotka tulevat puistoon lapsien kanssa. Myös ohjaavat kaiteet silloin tällöin polun varressa helpottavat kulkemista. Näkövammaisen oppii vähitellen liikkumaan leikkipuistossa paremmin itsenäisesti, kun alue on jaettu selkeästi toiminta-alueisiin eri väreillä ja pinnoilla. (Näkövammaisten liitto ry, n.d.a)

4.3 Allergiset

Kun ihmiselimistöön pääsee vieraita aineita, kuten viruksia, bakteereja tai myrkyllisiä aineita, elimistö reagoi puolustautumalla. Allergisella elimistö tulkitsee siitepölyn vieraaksi aineeksi ja alkaa puolustautua sitä vastaan. Seurauksena on allergiaoireita nenässä, kurkussa, silmissä, ihossa tai vatsassa. Oireina voi olla esimerkiksi nuhaa, yskää, silmien vuotamista, ihottumaa tai vatsavaivoja. Allergia voi aiheuttaa myös sairaalahoitoa vaativan voimakkaan äkillisen reaktion, anafylaksian. Allergia on perinnöllinen ominaisuus, joten jos vanhemmilla on allergia, lapsilla on todennäköisempää sairastua allergiaan. Allergia voi myös puhjeta pitkän, voimakkaan altistuksen seurauksena. (Allergia-, Iho- ja Astmaliitto, n.d)

Allergiset ja astmaatikot kaipaavat elinympäristön esteettömyyttä välillisesti. Kasvilajit sekä ulkotilojen hoito ja ylläpito saattavat muodostua heille liikkumisen esteeksi. Erityisesti hiekoituspöly voi laukaista hengenvaaralliset oireet astmaatikolle. (Liikenne - ja viestintäministeriö, 2004, s. 19)

Allergisia reaktioita aiheuttavat puista yleisimmin koivut, lepät, pähkinäpensaat ja raidat. Erityisesti asterikasvit eli mykerökukkaiskasvit, kuten esimerkiksi pujo on yleinen allergiaoireiden aiheuttaja. Myös kielosta, esikosta, päivänkakkarasta, kehäkukasta ja krysanteemista voi tulla oireita. Herkimmät voivat saada tuoksuoireita myös syreeni- ja jasmiinipensaista. Voimakkaasti tuoksuvia kasveja on siis syytä välttää leikkipuistossa tai ne sijoitetaan mahdollisesti erilliselle puiston osalle.

Heinäkasveista ainakin 40 lajia tuottaa allergisoivaa siitepölyä. Heinäallerginen saa oireita niistä kaikista. Kukintakausi voi alkaa jo toukokuun lopulla ja jatkuu elokuun loppuun. Suurin osa heinistä aloittaa

kukintansa juhannuksen alla, ja heinäkuu on sen takia heinäallergiselle pahin aika. (Allergia-, Iho- ja Astmaliitto, n.d)

5 ESTEETTÖMÄN LEIKKIPUISTON SUUNNITELMA - CASE RUUSINTIE

Työn toiminnallisessa osuudessa laadin mahdollisimman esteettömän leikkipuiston suunnitelman. Luvussa esittelen ensin leikkipuiston sijaintia ja sen nykytilaa, suunnittelun tavoitteita ja sen jälkeen suunnitelman materiaaliratkaisuineen ja toiminta-alueineen.

5.1 Sijainti ja nykytila

Ylöjärvi on kaupunki Pirkanmaalla. Ylöjärven kokonaispinta-ala on 1324 km², josta maata noin 1 115 km² ja vettä noin 209 km². Asukasluku on 32 983 ja kasvusuunnassa. Ylöjärvellä on yhteensä 40 leikkipuistoa, joista taajaman lähikyliä alueella (Kuva 3) sijaitsee niistä 32. Metsäkylän alueella on 6 leikkipuistoa, joista Ruusintien leikkipuisto on suunnittelun kohteena.

Kuva 3. Ylöjärven taajaman lähikylät. (Ylöjärvi, 2020)

Ruusintien leikkipuisto (Kuva 4) sijaitsee Ylöjärven kaupungin Metsäkylän kaupunginosassa. Leikkikenttä sijoittuu Ruusintien lenkin sisään jäävän kävelytien varrella sijaitsevalle kaupungin omistamalle puistoalueelle. Suunnittelualueen kokonaispinta-ala on noin 2000 m².

Kuva 4. Suunnittelualue kartalla keltaisella merkittynä. (Ylöjärvi, 2020)

Tällä hetkellä leikkipuisto (Kuva 5) kattaa puistoalueesta noin kolmasosan. Alue on suorakaiteen muotoinen ja tasainen maastoltaan. Leikkipuiston pohjoispää rajautuu kävely- ja pyörätiehen ja leikkipuistoa ympäröivät pientalot molemmilla sivuilla. Molemmilla puiston sivuilla on kaistat leikattavaa nurmea ja toisella sivulla myös kaksi suurta mäntyä. Loppuosa puistoalueesta on heinikkoa, pajukkoa, kurturuusua ja jonkin verran puustoa, lähinnä koivuja (Kuva 6). Puistoalueen eteläosa rajoittuu Heikkiläntiehen. Nykyiset välineet ovat kaksi koripallotelinettä kentän sivuilla, kaksi jousikeinua, yksi kahdenistuttava jousikeinu, kiipeilyteline, liukumäki, hiekkalaatikko sekä kaksi vauvakeinua ja kaksi lautakeinua, sekä penkki ja roska-astia.

Leikkipuisto on melko avoimella paikalla ja auringon paistaessa siellä voi olla hyvinkin kuuma. Käyttäjiä vaikuttaisi olevan runsaasti, etenkin aamupäivisin alle kouluikäisiä lapsia vanhempineen ja perhepäivähoitajia hoitolapsiensa kanssa. Johtuen leikkipuiston sijainnista, passiivisia käyttäjiä on vähän. Myöskään ilkivalta ei ole Ruusintiellä ollut ongelma. Alueella ei ole tällä hetkellä pysäköintimahdollisuutta ja käynti leikkipuistoon on käytännössä ainoastaan asfaltoidun pyörä- ja kävelytien kautta. Metsäkylän koulu ja päiväkoti sijaitsevat alle 200 metrin päässä leikkipuistosta. Nykyiset leikkivälineet ovat kuluneita, eivätkä noudata esteettömyys suosituksia ja niiden turva-alustoissa on puutteita. Myös valaistus on heikko.

Kuva 5. Ruusintien leikkipuisto. (Märri, 2019)

Kuva 6. Ruusintien puistoalue leikkipuiston perällä. (Märri, 2019)

5.2 Suunnittelun tavoitteet

Leikkipuiston suunnittelun tavoitteina ovat hyvä saavutettavuus, leikkipuiston selkeys ja helppokulkuisuus, useat esteettömät leikkivälineet, käytännölliset ja turvalliset materiaalit, selkeät värit ja niiden kontrastit sekä puiston esteetön ja turvallinen käyttö. Suunnittelussa on keskitytty uusiin leikkivälineisiin, kalusteisiin, niiden toiminnallisuuteen, monipuolisuuteen ja esteettömyyteen sekä toiminta-alueisiin.

Esteettömyyden huomioiminen leikkipuiston suunnittelussa antaa erilaisille käyttäjille monia toimintamahdollisuuksia. Esteetöntä leikkipuistoa suunniteltaessa tulee varmistaa, että esteettömyys toteutuu teorian lisäksi myös käytännössä

5.3 Leikkipuiston toiminta-alueet

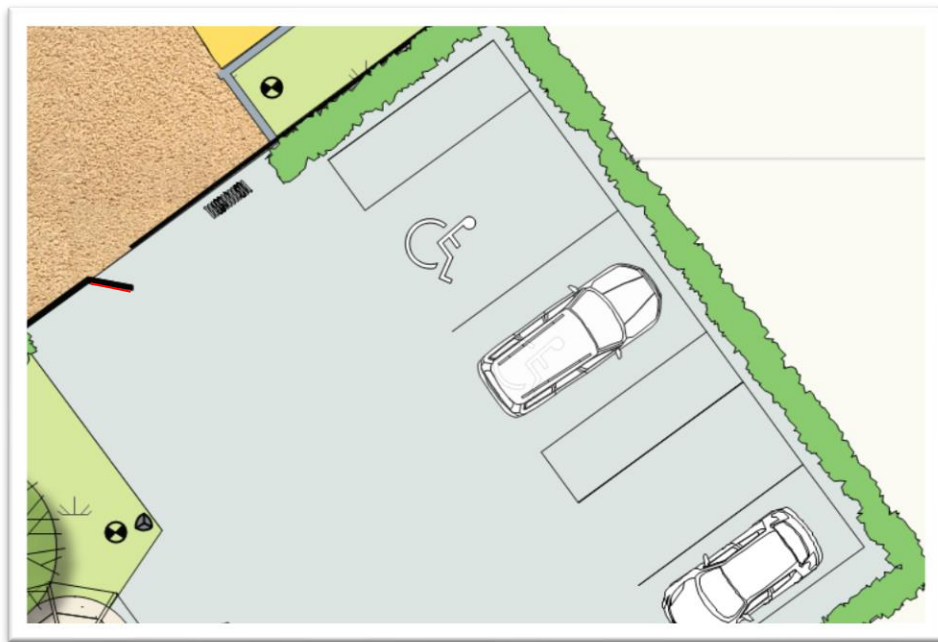
Leikkipuisto on jaettu sisäänkäyntien, paikoitusalueen ja levähdysalueiden lisäksi interaktiiviseen, perinteiseen, luontoalueeseen, vapaan ja vauhdikkaan leikin alueisiin. (Kuva 7).

Kuva 7. Leikkipuisto toiminta-alueina. (Märri, 2020)

5.3.1 Sisäänkäynti ja paikoitusalue

Turvallisuutta varmistamaan leikkipuiston alue aidataan 1200 mm korkealla kolmilanka-aidalla. Paikoitusalueella leikkipuiston eteläosassa on kaksi liikkumis- ja toimimissesteisen henkilön autopaikkaa merkittyinä ja kaksi tavallista pysäköintipaikkaa, eikä niiden välittömässä läheisyydessä ole liikkumista hankaloittavia tasoeroja. Paikoitusalueen yhteydessä on suljettava portti leikkipuistoon (Kuva 8). Portti on erivärinen kuin aita, jotta se erottuu hyvin aidasta. Portti lisää turvallisuutta ajotien läheisyydessä ja vähentää läpikulkua puistossa. Leikkipuiston pohjoispäässä pyörä- ja kävelytien varrella aidassa on aukko, ei erillistä porttia. Pylväsvalaisimia on säännöllisin välimatkoin koko alueella, jotta myös näkövammaisella on mahdollisuus leikkiä pimeänä aikana turvallisesti.

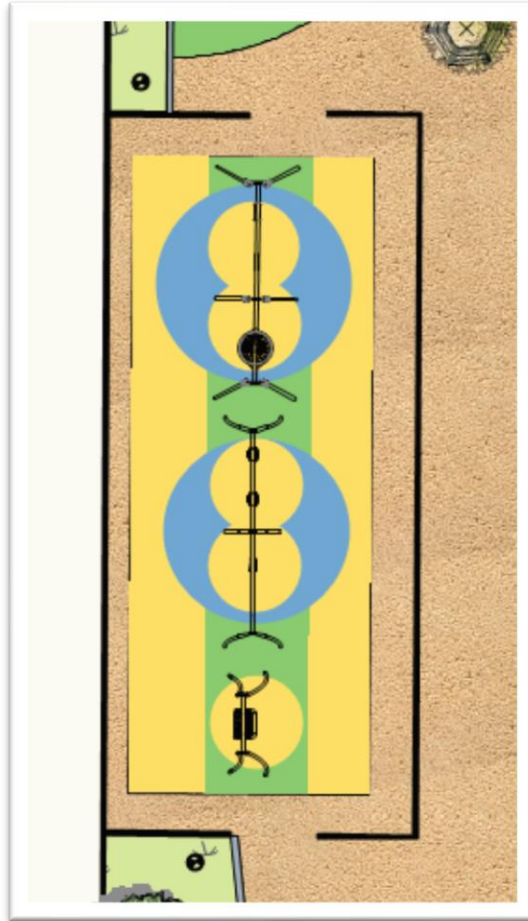
Kuva 8. Paikoitusaluetta ja portti. (Märri, 2020)

Leikkipuiston molempien sisäänkäyntien yhteydessä on pyöräteline, roska-astia ja leikkipuiston kyltti. Kyltissä on kohokuvioituna leikkipuiston alueet, reitit ja välineet. Tunnusteltava opaskartta sijoitetaan 850 - 1100 mm:n korkeudelle maasta ja mieluiten kaltevalle pinnalle, jolloin siihen ylettyvät lapset pyörätuolissa istuvat. Kyltin tekstit ovat myös pistekirjoituksella. Kyltti asetetaan niin, että sen suunta on luonteva suhteessa leikkipuiston reitteihin, eikä se sijaitse keskellä kulkureittiä (Liite 1).

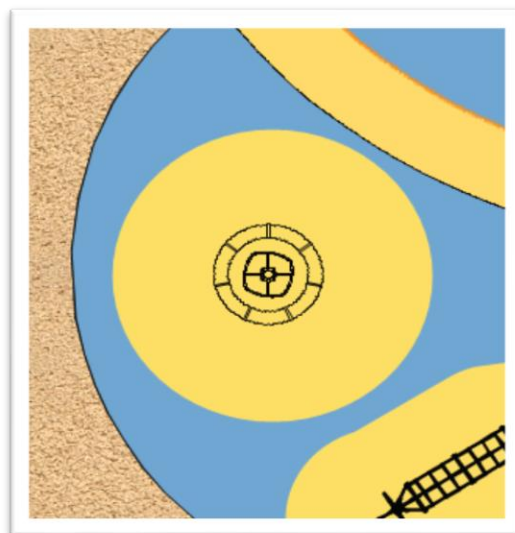
5.3.2 Perinteinen leikki

Perinteisen leikin välineitä alueella ovat kaksi hiekkalaatikkoa, kahdeksan keinua, kolme jousikeinua, tunneli ja torniliukumäki. Alueena ne sijoittuvat leikkipuiston pohjoispäähän. Toinen hiekkalaatikoista on korotettu (700 mm), joten siihen on pääsy pyörätuolin kanssa. Keinualue on sijoitettu alueen sivuun turva-alustalle ja aidattu samalla aidalla kuin koko puisto.

Alueelle on kulku ainoastaan molemmista sivuista turvallisen liikkumisen varmistamiseksi. (Kuva 9). Keinun rungot erottuvat tummuuskontrastilla ympäristöstä. Keinuihin neljä on lautakeinuja, kaksi turvaistuinkeinuja, lisäksi pesäkeinu ja esteetön selkänojallinen keinu, johon henkilö voidaan nostaa pyörätuolista keinumaa.

Kuva 9. Keinualue. (Märri, 2020)

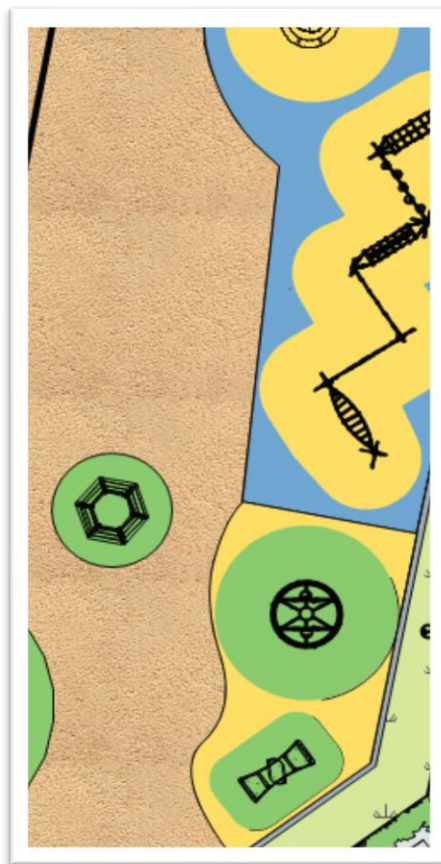
Kuva 10. Interaktiivinen Nova. (Märri, 202

5.3.3 Interaktiivinen leikki

Interaktiivista leikkiä varten puistossa on 8-15 vuotiaille tarkoitettu Nova (Kuva 10). Sillä pelattavat pelit vaativat nopeutta, ketteryyttä ja puolustustaitoja. Novalla voi pelata yksin tai joukkueissa. Väline houkuttelee leikkiin ja liikuntaan myös sellaisia lapsia, joita eivät perinteiset leikkivälineet innosta liikkumaan.

5.3.4 Vapaa ja vauhdikas leikki

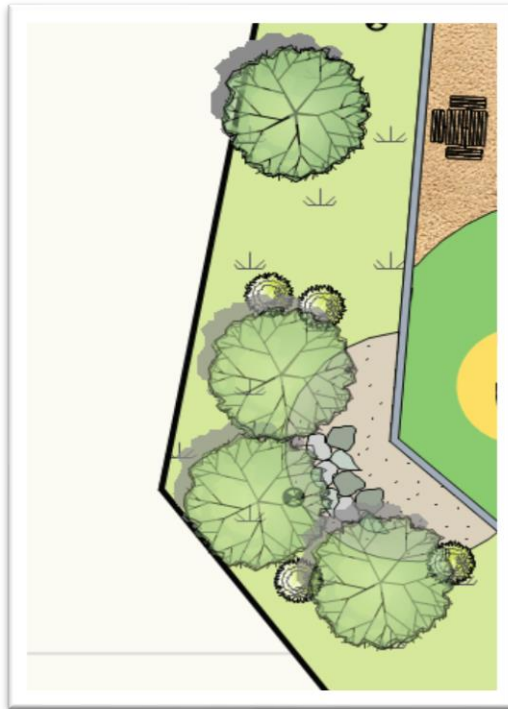
Vapaata tilaa vauhdikkaisiin juoksuleikkeihin on leikkipuiston keskellä ja reuna-alueiden nurmella. Isompien lasten vauhdikkaammat leikit, kuten pallopelit on jätetty tarkoituksella tästä puistosta pois, koska lähellä sijaitsee koulu, jossa runsaasti tilaa pallopeleille. Vauhdikkaan leikin aluetta edustavat leikkipuiston itäreunustalla sijaitseva, lähinnä kouluikäisille tarkoitettu kiipeilykeskus, jossa erilaisia köysiratoja kiipeilyyn ja pujotteluun (Kuva 11). Näiden vieressä ovat esteettömät vastakiikku ja karuselli, joissa molempiin vauhtiin pääsee myös pyörätuolin kanssa. Samoin lounaiskulmassa sijaitsevaan esteettömään leikkikeskukseen on pyörätuolilla helppo pääsy. Leikkivälineistä kolmasosa on kokonaan esteettömiä ja muihinkin välineisiin on mahdollista päästä avustettuna. Kokonaan esteettömien leikkivälineiden sijainti on esteetöntä hiekka-laatikkoa lukuun ottamatta leikkipuiston eteläosassa.

Kuva 11. Vapaan ja vauhdikkaan leikin aluetta. (Märri, 2020)

5.3.5 Luontoalue

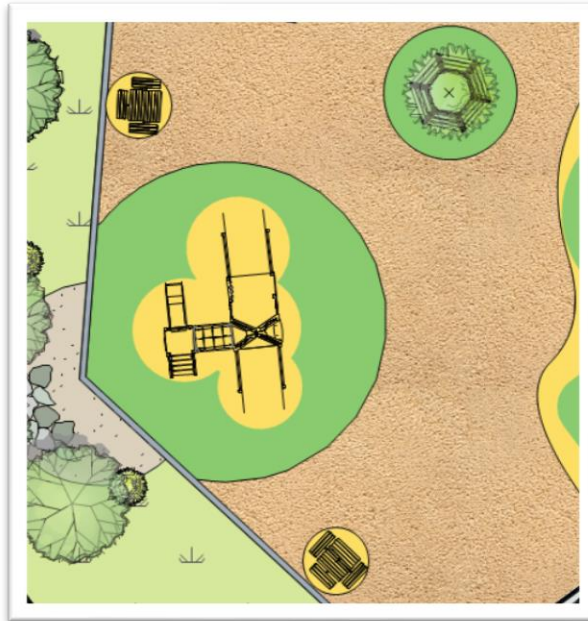
Leikkipuiston lounaiskulmassa on kiviryhmä kiipeilyleikkeihin, sekä istutettuja puita ja marjapensaita (Kuva 12). Turvasoralla varustettu kiviryhmä innostaa lapsia kiipeilyyn turvallisuutta vaarantamatta. Nämä antavat erilaisia virikkeitä verrattuna teollisiin välineisiin ja innostavat leikkiin. Puiden lähellä oleva valaisin on kohdevalaisin, joka valaisee puiden latvukset alhaalta päin. Puut antavat varjoa auringon paahteelta ja marjapensaita saa välipalaa.

Kuva 12. Luontoalue (Märri,2020)

5.3.6 Levähdysalue

Levähdysalueina leikkipuistossa toimivat paikoitusalueen katoksen lisäksi kaksi kuusikulmaista puupenkkiä, jonka keskelle istutetaan lehtipuu antamaan varjoa. Lisäksi leikkipuistossa on kaksi esteetöntä piknikpöytää, joihin on helppo päästä myös pyörätuolilla pöydän ääreen (Kuva 13). Levähdysalueiden kohdat on pinnoitettu erivärisin alustoin, kuusikulmaiset penkit vihreällä ja esteettömät kalusteet keltaisella niiden paremman hahmottamisen varmistamiseksi. Kasvillisuutena alueella on käytetty sekä allergisille, että näkövammaisille turvallisia puita ja pensaita, joissa ei ole häiritsevän voimakasta tuoksua eikä piikkejä. Levähdysalueiden sijaintien paikantamisen helpottamiseksi ja kohteiden välisten etäisyyksien arvioimisessa voidaan näkövammaisia varten käyttää esim. puiden oksille ripustettuja tuulikelloja.

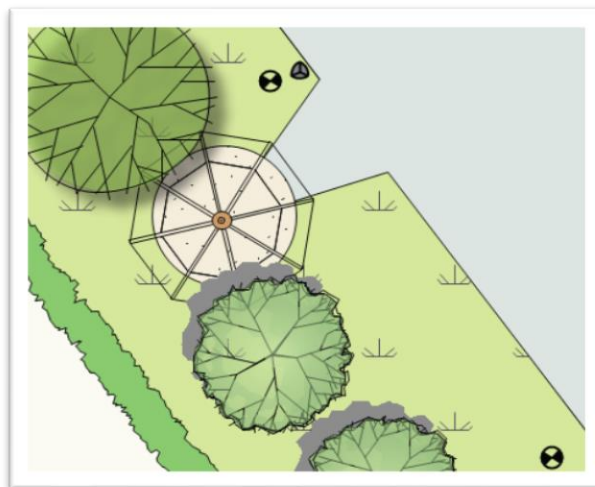

Kuva 13. Levähdysalueita ja esteetön leikkikeskus. (Märri, 2020)

5.4 Leikkipuiston pintamateriaalit

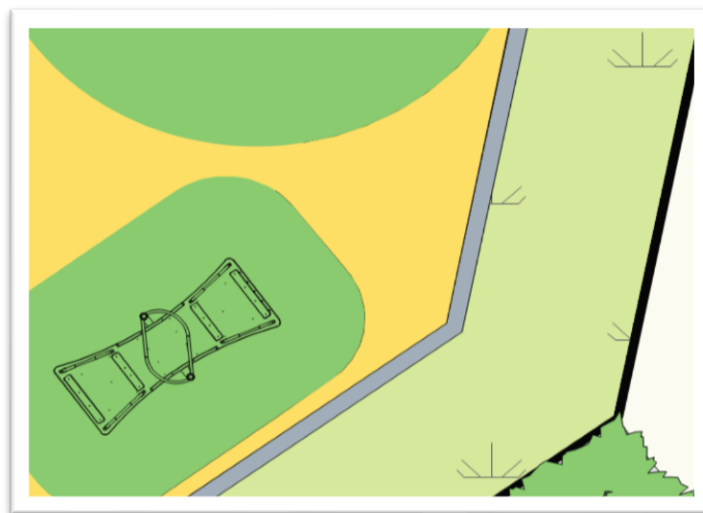
Leikkipuiston materiaalivalinnoissa on otettu huomioon esteettömyys - ja turvallisuusvaatimukset. Leikkipuiston saavutettavuutta voi parantaa lisäämällä kaupungin internet sivuille tietoa ja kuvia leikkipuistosta ja sen välineistä sekä julkisen liikenteen aikatauluista.

Paikoitusalue päällystetään asfaltilla ja liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön autopaikat merkitään kyltein. Paikoitusalueen vastakkaisella puolella on nurmialue, jossa puita varjostamassa leikkipuistoa auringolta ja katos kivituhkapinnalla (Kuva 14), jossa voi oleskella ja odottaa kyytiä sateella tai paahteisella säällä.

Kuva 14. Paikoitusalueen katos. (Märri, 2020)

Leikkipuistossa liikkumista helpottaa pintamateriaaliksi valittu Playtop Safer Surfacing valettava turva-alusta sen tasaisuuden ja helppokulkuisuuden vuoksi. Leikkivälineiden lähelle pääsee helposti sekä pyörätuolilla että lastenvaunuilla. Valittu turva-alusta on saumaton ja huokoinen materiaali. Se on valmistettu polyuretaanisista sideaineista ja kumirouheesta. Leikkipuiston kulkureitit ja leikkivälineiden turva-alueet päällystetään valettavalla turva- alustalla sen paksuuden ollessa leikkivälinevalmistajan ohjeiden mukainen. Leikkipuiston reunoilla on nurmialue. Valmistajan ohjeen mukaisesti turva-alusta vaatii tukireunuksen. Betonielementtireunakivetys on valmistajan mukaan paras, joten suunnitelmassa on käytetty tätä vaihtoehtoa rajaamaan nurmialue turva-alustasta (Kuva15). (Puuha Future Outdoor Fun, n.d.)

Kuva 15. Betonielementtireunakivetys nurmen ja turva-alustan välissä. (Märri, 2020)

Valettavaan kumialustaan on helppoa käyttää värejä ja esteettömien leikkivälineiden turva-alueet ovatkin eri värisiä. (Kuva 16). Leikkivälineen alla alustan väri on vielä eri kuin välineen turva-alueella. Tämä auttaa näkövammaista hahmottamaan paremmin välineen sijaintia. Välineiden sijoittelu väljästi antaa myös tilaa mahdollisen avustajan mukanaoloon leikissä.

Esteettömien leikkivälineiden alustan väreinä ovat keltainen ja vihreä, muiden sininen ja vihreä. Luonnonvärinen turva-alusta on ns. vapaata aluetta liikkua. Myös leikkivälineet ovat värikkäitä. Leikkivälineet on sijoitettu leikkipuiston reunoille, joten keskelle jää vapaata tilaa liikkumiseen.

Kuva 16. Leikkipuiston pintamateriaalit. (Märri, 2020)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Rakennetun ympäristön esteettömyydessä korostuu tarpeiden monimuotoisuus. Esteettömyys koskettaa meitä kaikkia, mutta erityisen tärkeää se on niille, joilla on jokin vamma. Esteellisyyttä voidaan pitää ihmisoikeusloukkauksena, mutta laissa sille ei ole kuitenkaan määritelty rangaistusta. Oleellista onkin tunnistaa ne esteet ja käytänteet, jotka ovat joidenkin täysivaltaisen osallistumisen, toimimisen, palvelujen käyttämisen tiellä. Esteettömyyttä ei tule nähdä pelkkinä erityisratkaisuin, vaan toimivan yhteiskunnan edellytyksenä.

Hyvällä suunnittelulla voidaan edesauttaa itsenäistä liikkumista. Vammaisen lapsenkin on saatava samanlaisia leikin kokemuksia kuin liikkuva lapsi luonnostaan saa. Suunnitelmaa laatiessa on riskinä myös ajautua liialliseen esteettömyyteen, josta puuttuvat haasteet. Vammaisenkin lapsi kaipaa leikkiin vauhtia, haasteita ja oppimisen ja onnistumisen kokemuksia.

Leikkialueiden esteettömyydestä on olemassa vain ja ainoastaan suosituksia. Ne antavat varaa suunnittelijan omille tulkinnoille, jotka voivat erota suurestikin toisistaan. Haasteena suunnittelijalle onkin löytää kaikille toimivat ratkaisut ja tehdä se niin, että suunnitelman toteutus olisi myös taloudellisesti ja kestävä kehityksen kannalta perusteltua. Tiedon ja taidon lisäksi vaaditaan myös kykyä asettua toisen asemaan. Esteettömyyttä tulisikin ajatella sitä kautta, että vammaisilla ei ole ongelmaa, vaan ympäristö määrittelee heille ongelman. Näin toteutuisi esteettömyys ehdoitta, kuten laissa määrätään.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää esteettömyydelle ja etenkin esteettömälle leikkipuistolle asetetut vaatimukset ja periaatteet, sekä tuottaa esteettömän leikkipuiston luonnossuunnitelma, jota voitaisiin käyttää hyödyksi suunniteltaessa peruskorjaustoimenpiteitä.

Opinnäytetyössäni haastavinta oli luonnossuunnitelman laatiminen. Suunnitelmassa piti ottaa huomioon esteettömyyden kokonaisvaltaisuus ja samalla myös yksilöllisyys käyttäjälleen. Leikkipuistojen ollessa kyseessä myös turvallisuus on ensiarvoisen tärkeä osa suunnittelua ja sen sovittaminen esteettömyyteen lisäsi suunnittelun haastetta entisestään.

Haasteista huolimatta suunnittelemani leikkipuisto tarjoaa mielestäni erilaisia mahdollisuuksia, kokemuksia ja haasteita eri tavoin liikkuville ja ympäristöään aistiville lapsille. Samalla se antaa mahdollisuuden erilaisuuden kohtaamiseen turvallisessa ympäristössä.

Kehittämistarpeina erityisesti esteetöntä suunnittelua varten olisi erilaisten suunnitteluratkaisujen ja tarkistuslistojen kehittäminen ja mahdollisesti malliratkaisut erilaisiin kohteisiin. Myös

esteettömyyskartoituksia voitaisiin tehdä enemmän ja niistä saatu tieto käyttää hyväksi korjausten ja muutostöiden suunnittelussa. Myös rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistukset esteettömillä alueilla olisivat tarpeen.

Esteettömyys ja syrjimättömyys eivät toteudu itsestään. Esteettömyyden edistämisen esteinä onkin todettu olevan tietoon, taitoon ja asenteisiin liittyviä tekijöitä. Ne vaativat aktiivisia toimia koko yhteiskunnalta, vammaisten osallistamista ja vuoropuhelua eri toimijoiden kesken. Tuloksena saadaan kaikille toimiva elinympäristö.

LÄHTEET

- Ahola, S. (n.d.). VIA-projekti. Vammaisten ihmisoikeudet asumisessa. Esteettömyys ja saavutettavuus ihmisoikeutena. Haettu 15.4.2019 osoitteesta http://www.vike.fi/via/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=55
- Allergia-, Iho- ja Astmaliitto. (n.d.) Allergia. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.allergia.fi/allergia/>
- Esteetön Ympäristö. (2008a). Leikki- ja liikkipaikat. Esteettömän ympäristön suunnitteluohjekortti 6. Haettu 1.4.2019 osoitteesta https://www.hel.fi/static/hki4all/ohjeet/Suraku_Kortti-6_060208.pdf
- Esteetön Ympäristö. (2008b). Puistokäytävät ja levähdyspaikat. Esteettömän ympäristön suunnitteluohjekortti 5. Haettu 1.5.2019 osoitteesta https://www.hel.fi/static/hki4all/ohjeet/Suraku_Kortti-5_060208.pdf
- Euroopan parlamentti. (2017) Ajankohtaista. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/press-room/20170911IPR83596/vammaisille-henkilöille-esteettomampi-paasy-tuotteiden-ja-palveluiden-pariin>
- Haahtela, T. & Sorsa, P. (1999). *Kasviallergiat ja allergiakasvit*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Helsinki kaikille. (2008). Kohokarttojen ja koho-opasteiden suunnittelu ulkokäyttöön. Haettu 15.1.2020 osoitteesta <https://www.hel.fi/static/hkr/helsinkikaikille/kirjasto/Kohokarttaohje.pdf>
- Helsinki kaikille. (2019). Esteettömän rakentamisen ohjeet. Haettu 20.11.2019 osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinkikaikille/fi/ohjeita-suunnitteluun/esteettoman-rakentamisen-ohjeet>
- Invalidiliitto. (n.d.a). Esteettömyys. Haettu 15.4.2019 osoitteesta <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>
- Invalidiliitto. (n.d.b). Saavutettavuus. Haettu 2.12.2019 osoitteesta <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>
- Invalidiliitto. (n.d.c). Kulkuväylä. Haettu 15.4.2019 osoitteesta <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/julkinen-rakennus/kulkuvayla>

Invalidiliitto. (n.d.d) Leikkipaikka. Haettu 15.4.2019 osoitteesta
<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/ulkoalue/leikkipaikka>

Invalidiliitto. (n.d.e). Piha-alue ja pysäköinti. Haettu 15.4.2019 osoitteesta
<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/ulkoalue/piha-alue-ja-pysakointi>

Invalidiliitto. (2009). RAKENNETUN YMPÄRISTÖN
 ESTEETTÖMYYSKARTOITUS. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle.
 Haettu 2.12.2019 osoitteesta
https://www.hel.fi/static/hki4all/eskeh/Esteettomyysopas_low.pdf

Invalidiliitto. (2019). YK:n vammaissopimus käyttöön! -käsikirja. Haettu
 21.11.2019 osoitteesta
https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2019-03/YK_vammaissopimus_paivitys2019_1.pdf

Junttila, E. (2014). Leikisti turvallinen. Lahti: Lapin Routa.

Kaikille sopiva liikunnallinen leikkipuisto. (2017). Sähköinen opas
 suunnittelun ja rakentamisen tueksi. Haettu 1.4.2019 osoitteesta
<http://leikkipuisto.turkuamk.fi/kaikille-sopiva/>

Kehitysvammaliitto. (2019). YK:n vammaissopimus. Vernerinet.
 Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Haettu 21.6.2019 osoitteesta
<https://verneri.net/yleis/ykn-vammaissopimus>

Kilpelä, N. (2019). Esteetön rakennus ja ympäristö. PDF. Rakennustieto.
 Haettu 21.6.2019 osoitteesta
https://www.google.com/search?rlz=1C1CHZL_fiFI762FI762&sxsrf=ACYBGNQBXHIOwqYVlloE5633Pwv_T4z_Lw%3A1574152223135&ei=H6jTXez1B4_xrgSQhZE4&q=esteet%C3%B6n+rakennus+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6+pdf&oq=esteet%C3%B6n+rakennus+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6+pdf&gs_l=psy-ab.3...22610.25614..26954...0.2..0.150.470.2j2.....0....1..gws-wiz.....0i71j35i39j0i0i22i30j33i160.pQozhSnmK44&ved=0ahUKewisgdSA7vXIAhWPulsKHZBCBAcQ4dUDCAs&uact=5

Liikenne- ja viestintäministeriö. (2003). Ohjelmia ja strategioita. Kohti
 esteetöntä liikkumista. Haettu 7.12.2019 osoitteesta
<https://www.suunnitelma.info/salo/esteettomyysstrategia.pdf>

Liikenne- ja viestintäministeriö. (2004). Toiminta malli esteettömän ja
 turvallisen kävely-ympäristön kehittämiseksi. Haettu 7.12.2019
 osoitteesta
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78610/1_Julkaisu_77_2004.pdf?sequence=1

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Esteettömyys. Haettu 20.11.2019 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maank%C3%A4ytt%C3%B6%20ja%20rakennuslaki#L17P117e>

Näkövammaisten liitto ry.(n.d.a) Ympäristö. Haettu 20.11.2019 osoitteesta

<https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/rakennetun-ympariston-esteettomyys-ja-opasteet/ymparisto>

Näkövammaisten liitto ry.(n.d.b) Toimiva ja esteetön leikkipuisto. Haettu 20.11.2019 osoitteesta

<https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/rakennetun-ympariston-esteettomyys-ja-opasteet/ymparisto/leikkipuisto>

Puuha Future Outdoor Fun. (n.d.) Valettava turva-alusta – huomioita asennukseen. Haettu 20.1.2019 osoitteesta

<https://docplayer.fi/67323527-Playtop-alustalla-on-seuraavat-ominaisuudet.html>

Rakennustieto. (2006). RT 09-10884.Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö.

Rakennustieto. (2009). RT 89-10966Ulkoleikkipaikat.

Sandseter Hansen, E,B. (2019). School Education Gateway.

Kouluopetuksen eurooppalainen verkkofoorumi. Tilaa riskejä sisältävälle leikille ja riskienhallinnan oppimiselle. Haettu 20.11.2019 osoitteesta

<https://www.schooleducationgateway.eu/fi/pub/viewpoints/experts/spaces-for-risky-play.htm>

Suomen perustuslaki 731/1999. Haettu 20.11.2019 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Toimintakyky. Haettu 11.1.2020 osoitteesta

<https://thl.fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017.

Haettu 21.11.2019 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170241>

Vammaispalvelujen käsikirja. (2019). Esteettömyys ja saavutettavuus.

Haettu 21.6.2019 osoitteesta

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/esteettomyys-ja-saavutettavuus>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Haettu 20.11.2019 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>

YLEISSOPIMUS VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSISTA. (2016). Haettu 21.6.2019 osoitteesta
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

Ylöjärvi. (2020). Mapsto-kartta. Haettu 10.1.2020 osoitteesta
<https://www.ylojarvi.fi/kartta/>

LIITTEET

Liite 1 Leikkipuiston luonnossuunnitelma

LEIKKIVÄLINEET JA VARUSTEET

1. Esteetön hiekkalaatikko, leikkiset 2027, 1 kpl
2. Jousikettu, Leikkiset 5025, 1 kpl
3. Jousipässi, Leikkiset 5024, 1 kpl
4. Hiekkalaatikko katoksilla, leikkiset 8053, 1 kpl
5. Tunneli, Leikkiset 1650, 1 kpl
6. Jousivastakeinu; Leikkiset 5020, 1 kpl
7. Torniliuku, Leikkiset 8019, 1 kpl
8. Nova, Kompan ICON1002, interaktiivinen väline, 1kpl
9. Kiipeilykeskus, Leikkiset 9054, 1 kpl
10. Esteetön karuselli, Leikkiset 4024, 1 kpl
11. Esteetön vastakiikku, Leikkiset 4077, 1 kpl
12. Esteetön leikkikeskus, leikkiset 8047, 1 kpl
13. Esteetön keinu, Leikkiset 3016, 1 kpl
14. Neloskeinu, Leikkiset 3027, 1 kpl
15. Kolmoiskeinu, Leikkiset 3021, 1 kpl
16. Kuusisivuinen puupenkki, Kampan M234, 2 kpl
17. Katos, Boulevard M 070206 Lappset tai vastaava, 1 kpl
18. Roskakori, esim. Lappset NF3920 NEO roskakori, 2 kpl
19. Pyöräteline, esim. Puuha Group malli 000100, 2 kpl
20. Puistokyltti, 2 kpl
21. Esteetön pöytäryhmä, esim. Hagsin Skagen, 2 kpl

Betonelementtireuna-
kivetyks valettavan
turva-alustan
ja nurmen väliin.

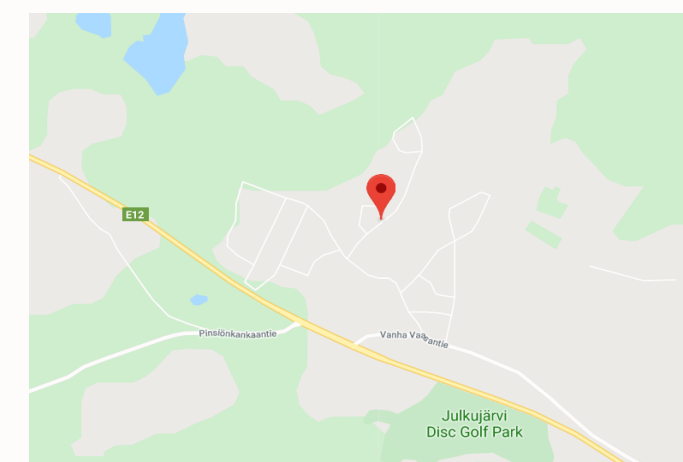
MERKINNÄT

- Kivituhka
- Valettava turva-alusta
- Turvasora
- Kolmilanka-aita, korkeus 1200mm
- Matalaa pensasta
- Valaisin, esim. LED puistovalaisin FTLIGHT Q360
- Isoja kiviä kiipeilyleikkeihin
- Nurmialue
- Asfaltti
- Betonelementtireunakivetyks
- Istutettava lehtipuu, esim. pilvikirsikka ja tuurenpihlaja
- Marjapensaat, esim. punaherukka

Pyörä- ja kävelytie

Heikkiläntie

1 5 10 25

kaupungissa Metsäkyli	kortteli / tila	tonniti/nro	viranomaisen merkintä
rakennusluokitus Peruskorjaus	piirustustyyppi	Suunnitelma	
rakennuskohteen nimi ja osoite Ruusintien leikkipuisto Ruusintie 39160 Ylöjärvi	sisältö	Leikkipuiston suunnitelma	mittakaava 1:200
paikka ja päiväys ja allekirjoitus Päivä 31.12.2019 Anne Mäkelä Hortonomi (AMK)	suunnitteluala	VIH	